САҤА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 12 (8421). 1999 СЫЛ ОЛУННЬУ 4 КҮНЭ. ЧЭППИЭР. СЫАНАТА — 1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

● ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО ЭЙГЭТИГЭР

Ас-таҥас арааһа — дьон туһугар

Чурапчыбыт сэлиэнньэтигэр ордук бу кэнники 2-3 сыл иһигэр бииргэ дьон чааһынай атыы-эргиэн дьыалатын аһыталаатылар. Бу — рынок көстүүтэ. Билигин Сельхоз төмтөрүтэр биир оннук 5 №-дээх рынок аһыллан үлэлии-хамсыы турар.

Бу урукку дьон-сэргэ олорбут уопсай дьиэтэ. Ол бэйэтэ бырађыллан, кычыгынэхсийэн, арай сайынын ааһар дьон тохтоон, оҕолор оонньоон, сүөһү, сылгы тоҕуоруһан-сырыҕыыкэн ааһар сирэ буолан турбута. Оннук умнуллубут, отохсүйэн эрэр дьиэни туһаҕа таһааран, дьон туһугар үлэлээтин диэн өйтөн-санааттан хорсуннук туруорсан, улахан өрөмүөнү ыытан, Г. Г. Дагдонча рынок аспыта.

Билигин бу рыноктан үлэҕэ киллэрбит киһини кытта аадам көрүстүбүт, үлэтин-хамнаһын туһунан кэпсэтэлэстибит. Дьиэ таһыттан сађалаан уурбут-туппут курдук оҥоһуулаах, дьон-сэргэ сылдьарыгар табыгастаах буоларын диэн үлэтин режимэ истиэнэҕэ ыйанан турар. Билигин иһирдьэ киирэбит, дьиэ иһэ киһини сылааһынан илгийдэ, сырдыгэ, арааһа, киэҥэ-куоҥа хараххa быраҕыллa түһэр. Манна ас-таҥас арааһа, эгэлгэтэ баар, атыыһыт да үгүс.

— Бу рыногы 1997 сыллаахха үлэҕэ киллэрбиппит, — диир Григорий Григорьевич. — Манна 14 атыыһыт турарын курдук былааннаан оҥорбуппут. Бэйэлэригэр тус-туһунан прилавоктаахтар, онон үтүрүсэккэ кыаммак туралларын тэрийдибит. Билигин барыта 12 киһи атыылыы турар. Уопсайа 15 киһиэхэ үлэ миэстэтин таһааран үлэлэтэ сылдьабын. Манна дьон үлэлииригэр усулуобуйаны хайдах кыалларынан тэрийэ сатыыбыт. Ол курдук, түргэнник буорту буолар бородууктаны атыылыырга холодильниктардаахпыт, таһырдьа олбуор иһигэр булуустаахпыт. Онон тоҥ аһылыгы атыылыахха эмиэ сөп. Күһүн идэһэ өлөрүүтүн саҕана нэһилиэнньэ ордубут этин, үүтүн атыылаан харчы оҥоһуннун диэн сылга биирдэ дьаарбаҥка тэрийээччибит. Онно дьон-сэргэ көхтөөхтүк кэлэн кыттааччы. Сайын таһырдьа туран атыылыырга миэстэлэрдээхпит. Былырыын дуогабардаһан улуустааҕы ветераннар сэбиэттэрэ манна чэпчэтиилээх миэстэни ыла сылдьыбыта. Ону таһынан биирдиилээн дьоҥҥо быстах кэмҥэ атыылыылларыгар миэстэ арендалаачыбыт.

Атыыһыттар табаардарын, чуолаан бородууктаны, үксүлэрэ Дьокуускай оптовай маҕаһыыннарыттан ылаллар, оттон таҥас-сап өттүн, дьэ, ким хантан аҕалара, бэйэтин кыаҕынан. Биһиги рыноктан баар уратыта диэн итирдэр утахтары атыылаабаппыт. Икки иннин, атыылаһааччыларга табыгастаах усулуобуйаны олохтуу сатыыбыт, холобур, субуота күн, дьон өрөбүлүн туһанан маҕаһыыннарыгар аһаан, тоҕору үлэлиибит уонна дьон таҥас-сап ылларыгар мэрийдэрбиттэр примерочнайдаахпыт. Коллектив туһунан эттэххэ, сүрдээх түмсүүлээхтэр, бэйэ-бэйэлэрин өйөөһөллөр, өйдөһөллөр. Быһата, биир өйүнэн-санаанан үлэлиибит.

Инники соруктарбыт. Баҕабыт диэн баазабытын салгыы кэҥэтэр буолаахпыт. Ол эбэтэр тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын атыылыырга, Дьокуускай куорат «Крестьянскай рыногын» курдук, туһунан дьиэ тутан оҥорор былааннаахпыт, онно нэһилиэнньэ бэйэтин оҥорон таһаарбыт табаарын, бородууксуйатын атыылыа этэ. Аны кыһын олохха киллэрдэрбит диэн тутуутун саҕалаатыбыт, үп-харчы кырымчыгынан тохтоон турар.

Итинник курдук Григорий Григорьевич бэйэтин үлэтин-хамнаһын туһунан кылгастык билиһиннэрдэ. Аны билигин рынок атыыһыттарын санааларын истиэҕиҥ:

— Бу рынокка атыылаабытым 2-с сылыгар барда. Бэйэм Бырыһааҥҥа турабын. Табаарбыт үксэ бородуукта. Дьокуускайтан кэлэр. Үлэлииргэ усулуобуйа баар.

— Манна турбутум эмиэ икки сыл буолла. Табаарбын Дьокуускайтан оптовай маҕаһыыннартан ылабын. Бырааһынньыктарга дьон табаары араастаан ылаллар, кыһыарҕы күнүгэр макарон оҥоһуу, үүтүн арыытын атыылаһаллар.

— Мин бэйэм куораттан сылдьабын. Табаарбын Китайтан аҕалабын. Ас өттүгэр ылсыбаппыт, таҥаска-сапка үлэлиибит. Билиэх турар, сыаната сыаҥ ырдүүр. Онон кырахаттар хонна барыахтарай, баар боҕо буоллахтара диэн.

Аны атыылаһааччы этиитин истиэххэ:

— Рынок аһыллыбыта олус үчүгэй. Дьиэтэ-уота да киэҥэ-куоҥа, сырдыга бэрт, киһи үтүрүһэт-анньыһаластыбат. Атыыһыт да үгүс. Маҕаһыыннарга суоҕу манна булабын. Нэһилиэнньэ кыаҕыгар эппиэттиир сыананы баҕарабын.

Аҕардас бу рынок үлэтиттэн өйөтөрөн даҕаны, улууспут киниигэр орто бизнес, предпринимательство сайдар эбит диэн санааҕа кэлэҕин. Оттон бу тыа сиригэр да үлэ миэстэтин таһаарыынан кыах баарын этэр. Онон рынок хаһан да буоллун нэһилиэнньэҕэ наадалааҕа көстөр.

Аммос Алексеев.

СОНУННАР

ҮӨРЭХ МИНИСТЕРСТВОТА ЭРЭЛЛЭЭХ СОЮЗНИКТАННА

ДЬОКУУСКАЙ. Оҕо уонна оҕо спордун сылыгар сибээстээн итиэннэ тыа сирин оскуолаларын сайдыыларын, үөрэнээччилэрин үлэҕэ иитиини, идэҕэ туһаайыыны тупсарар сыаллаах СР Үөрэх, Тыа хаһаайыстыбатын уонна сопоктуокка министерстволарын икки ардыларыгар туһааннаах сөбүлэһии түһэрсилиннэ.

Тыа хаһаайыстыбатын уонна соҕотуокка министерствота бу сөбүлэһии быһыытынан оскуолаларга сир учаастактарын уонна бааһыналары, экологическай үлэҕэ туһаныллар сири-уоту сыһыарарга эбээһинэстэнэр. Тыа сирин оҕолорун идэҕэ үөрэтиигэ тыа хаһаайыстыбатын специалистара кыттыыны ылар буолуохтара. Тыа хаһаайыстыбатын Саха сиринээҕи НЧИ учуонайдара билиҥҥи тыа хаһаайыстыбатын проблемаларын үөрэтиинэн дьарыктанар оҕолор үлэлэрин салайыахтара. Бу сыалга институт анал программаны ырытан оҥорон оскуолаларга тиэрдиэҕэ.

Сөбүлэһии тыа сирин оскуолаларыгар идэҕэ бастакы үөрэтиини тупсарыыны көрөр. Быһата, Үөрэх министерствота салаалар икки ардыларынааҕы «Тыа сирин оскуолата — тыа сирин уларытан тутуу духовнай киинэ» программаны олоххо киллэриигэ эрэллээх союзниктанна.

ҮЛЭ ЭЙГЭТИН ТЫЫРСЫЫ БАРАР

ДЬОКУУСКАЙ. СР Президенэ М. Николаев Ыйааҕынан «Холбос» респотребсоюз бэйэлэгэттэн саҕалаан тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын соҕотуопкалааһыныынан уонна астааһыныынан эмиэ дьарыктанар буолуоҕа. Онуоха аналлаах союзка 100 мөл. солк. суумалаах кредит бэриллиннэ. Соҕотуопкалыыр хонтуоралары саҥалыы аһыахха, туһааннаах оборудованиены атыылаһыахха, специалистары сүүйэрдиэххэ наада буолар. Онон «Холбос» коллектива тыгыаһыннаахтык үлэлиэтэҕинэ табыллар.

Оттон бу иннинэ кылаабынай соҕотуопкалааччы буолан олорбут СР Тыа хаһаайыстыбатыгар уонна соҕотуопкаҕа министерствота хайдах буолара?

Министерство кылаабынай специалиһа Гаврил Максимов биллэрбитинэн, бу күннэргэ министерство уонна респотребсоюз икки ардыларыгар үлэ эйгэтин сөпсөһүү, соҕотуопкалааһын бородууксуйа кээмэйин чуолкайдааһын ыытыллар. «Холбос», сүрүннээн, кэтэх хаһаайыстыбалары кытта үлэлиэһинигэ, оттон коллективнай хаһаайыстыбалар, кооперативтар, бөдөҥ фермердэр бородууксуйаларын, урукку курдук, министерство боччуо батарыахтара. Билигин бу икки структура бэйэлэрин үлэлэрин дьүөрэлээн ыытарга сананаллар.

Потребсоюз ону таһынан тыа сирин олохтоохторугар олох-дьаһах өҥөлөрүн оҥорууну сүһүөҕэр туруорар былааннаах. Эргиэн бэйэтэ парикмахерскайдардаах, атах таҥаһыгар, киискэ, өрөмүөннүүр, столярнай мастарыскыайдардаах уонна сылахтардаах, бокуонньугу харайыыга сулуусапалаах уо. д. а. тэрээһиннээх буолара күүтүллэр.

ҮҮММҮТ СЫЛ СҮРҮН ХАЙЫСХАЛАРА

СР Правительствота 1999 с. үлэ сүрүн хайысхаларын быһаарар. Бастакытынан, дьон олоҕун-дьаһаҕын харыстыыр система эрэллээхтик үлэлиэһиннэ буолар. Иккиһинэн, рынок производствотын бөҕөргөтүү уонна өйөөһүн эрэйиллэр. Үсүһүнэн, государство үбүн-харчытын эйгэтин чэбдигирдии барыахтаах. Төрдүһүнэн, социальнай проблемалар быһаарыллыахтаахтар. Итиннэ хайысхаларга бэйэлэригэр туһунан бастакы уочараттаах соруктар туруорулуннулар. Ол иһигэр республика нефть-газ комплексын сайыннарыы, тыа сирин газтааһын, дизель электростанцияларын аймалҕа гаһыгар уонна нефкэ көһөрүү, таска атыылыыр табаардары оҥорууну кэҥэтии уонна хаачыстыбаларын тупсарыы, дохуоттары мунньуурдук түмүү, бюджекка уонна бюджеты таһынан фондаларга нэс структуратын уларытыы, итирдэр утахтары оҥорууну уонна батарыыны хонтуруоллааһыны күүһүрдүү, дьон үлэлиэх буолууларын хаачыйыы көрүллэллэр.

СР Правительствотын нэһилиэнньэҕэ отчуотун кэмигэр киирбит этиилэри учуоттаан олоххо киллэриигэ дьаһаллар бигэргэтиннилэр. «Правительство отчуотун республикаҕа дьүүллэһии түмүктэрин таһаарыы туһунан» СР Президенин Ыйааҕын быһыытынан ылыллыбыт быһаарыы улуустарга олохтоох хаһыаттарга бэчээттиир курдук тарҕатыллыаҕа.

СИА.

«ДОЙДУМ ТУҺУГАР ТУРУОРСУОХТААҔЫМ ҮГҮС»

Аасыт нэдиэлэҕэ биһиги улуустан СР Государственнай Мунньаҕын (Ил Түмэн) депутата А. И. Поисеева бэйэтин быыбардааччыларын кытта көрсүһүүлэрэ Одьулууҥҥа, Хатылыга, Хоптоҕоҕо уонна улуус киинигэр буоллулар. Маны тэҥэ «Маарыкчаан» телестудияҕа ылдьыттаата.

Альбина Иннокентьевна хас сылдьыбыт нэһилиэктэрин ахсын ордук билиҥҥи кэмҥэ үбүлээһиннэрэ кыаллыбакка олус тыгааһыннаан турар тутуу боппуруостарыгар болҕомтону уурда.

— Бу тахсыбыт сылым сүннэ тутуулары үбүлээһиннэ салгыы үлэлиир туһуттан миэстэҕэ туох-хаһык баламыанньа баарын билсиһии буолар. Ол курдук, Хатылы эргэ мас оскуолатын туруга олох аварийнай туруктаах, Чурапчы саҥа таас оскуолата эмиэ улахан өрөмүөҥҥэ, көмөҕө наадыйар. Дириҥ саҥа таас оскуолатын котельнайын олоххо киллэрии боппуруоһа эмиэ үлэ наадыйар, улуус киинигэр тутуллуохтаах таас балыыһа эмиэ биир оннук. Бу объектарга барыларыгар сырыттым, тутааччылары, эмчиттэри, учууталлары кытта кэпсэттим, онон бу тутуулар тустарынан этиилээх, туруорсардаах тэриллэҕим. Быһата, үбүлээһинин быһаарсарга миэстэтигэр сылдьыы, балаһыанньаны билии-көрүү улахан оруоллаах, — диир кини.

Быыбардааччылар көрсүһүүлэргэ этиит санааларын, баҕаларын бэлиэҕэ ылан үлэбэр салгыы туһаныам, быыбардааччыларым интэриэстэрин учуоттуом диэн санаанан депутаппыт аасыт сылга улууска алта төгүл тахса сылдьыбыт, итиитэн иккитигэр правительственнай комиссия састаабыгар киирсэн.

Билиэрин курдук, А. И. Поисеева Дьокуускай куорат дьаһалтатын баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччытынан үлэлиир. Социальнай, экономическай эйгэҕэ чугастык турар киһи буолар. Бу боппуруостар чэрчилэринэн быыбардааччылар үгүс көйтүүлларыгар ылыныарыылаах этиилэри биэрдэ.

Быйыҥҥы сыл бюджета олус кырыымчык, тутум, үгүс дьон олоҕор-дьаһаҕар охсуулу, дьадайыыны аҕалыан сөптөөх. Бу тула көйтүүлэр депутакка хас көрсүбүт нэһилиэктэрин аайы киирдилэр. Ол эрээри бюджет олохтоохтук бигэргэнэ илик. Тыа сиригэр элбэх кыра оскуолалар, балыыһалар сабыллан хаалыахтара кими да долгутар дьыала. СР Президенэ, Правительствота, Государственнай Мунньаҕа мэнньэхэ маралгынтан көрөн сөптөөх быһаарыыны ылыналларын кэтэһэбит диэн санааны элбэх дьон эттилэр, туруорустулар.

Альбина Иннокентьевна Ил Түмэҥҥэ үөрэххэ, доруобуйаҕа, наука комиссиятын салайара быһыытынан, улууска бу комиссия састаабын таһаара сырытынан былааннааҕын, эмиэ бу сыл бастакы ыйыгар Ил Түмэн Республика палататын председателин В. В. Филиппову Чурапчыга тахса сылдьарыгар сөбүлэспитин ылбытын туһунан этэ.

П. СЫРОВАТСКАЙ.

ФИЗКУЛЬТУРА, СПОРТ МААССАБАЙ БУОЛУОХТААХ

(САХА СИРИГЭР ФИЗКУЛЬТУРНАЙ ХАМСААЫЫ 75 СЫЛЫГАР АНАММЫТ МУННЬАХХА ТЫЛ ЭТИИЛЭРТЭН)

Улуусчутугар Саха сиригэр физкультурнай хамсааһын 75 сылын бэлиэтээһин дьаһаллара ыытыллыыһылар. Итиннэ спорт ветераннара, бэлиэлээх спортсменнар, физкультураны уонна спорду тэрийээччилэр кыттыыһылар. Бу датаны бэлиэтээһиҥҥэ аналлаах актив мунньаҕар кэпсэтиигэ 15 киһи тыл этэ.

НОГОВИЦЫН В. П., СР Правительствотын физкультураҕа, спорка уонна туризмҥа государственнай комитетын председателэ:

—Быйыл республикабытыгар физкультураннан дьарыктаныы государственнай политика быһыытынан ыытыллыбыта 75 сылын бэлиэтиибит. Чурапчы дьоно, биһиги, бу хамсааһыны саҕалааччыларбытыттан биирдэстэринэн буолабыт. Саха сирин аан дойду спортивнай эйгэтигэр таһаарбыт, билиниини ылларбыт үтүөлэлэхтэрэ-онголоохтуут. Тустуу сайдыытын таһымын өрө көтөҕүүгэ сүчүтүөҕү көрүүнү 10-ча сылынан урутаан киһи улуу тренер Д. П. Коркин аатыгар сүгүрүйэбит. Киһи аатынан Государственнай бириэмийэни олохтуур былааннаахпыт. Н. Н. Кычкин, М. Н. Бырдыннырова уһаарыттан астынабыт, үрдүктүк сыаналыыбыт. Быйыл Олоҥхо оонньууларыгар мэлиһэ улуусчутугар Таатта ыытыллар. Ыллыылар үтүө үгэстэрин тутуһан, киниэргэ тэрээһиниигэр көмөлөһүҥ. Билиҥҥи биһиэхэ эти-хааны чөбдиргиэни политиката турар, ити суолу тутуһуохтаахпыт.

ГУЛЯЕВ М. Д., Чурапчытааҕы республиканскай орто спортивнай интернат-оскуола директора:

—Оскуолабыт республиканскай статуһу ылыаҕыттан спорт 9 көрүҥүнэн дьарыктааныбыт. Бу көрүҥнэри барытын үрдүк таһымҥа таһаарарга билиниги кэмҥэ үп-харчы өттүнэн кыччатыылар улахан мэһэйдэри үөскэтэр. Билигин 3-4 көрүҥү урутатан туттарга сүбэлэһэн уһаллан эрэбит. Чурапчыны аан дойду таһымыгар таһаарбыт көнүл тустуута бэйэбит оскуолабыт таһынан 6 филиалы уһааттыбыт. Тустуук оҕолору дьарыктыырга ааҕаа 8 тренер штатын эттибит. Дьарыктанарга аналлаах саҥа тренажерньай саала, баанньыкка финскэй сауна оҥоһуллуннулар, 3 сиринэн тустарга омук көбүөрдэрэ, таҥастар, филиалларбытын тустар көбүөрдэринэн хааччыйдыбыт. Тренердэр сүбэлэһэн 2008 сылга диэри тустуук моделын оҥорон уһалин сылдьаллар.

Оскуолабыт бээтигэр үрдүк үөрэхтэ биэрэр колледж аһыллагар кэпсэтии барар, ойобулҥ ылла. Улуусчутугар биһиги эчэн оҕо спортивнай оскуолата аһыллара наада. Оҕо саамай хамсанар, сүүрэр-көтөр кэмэ начальнай кылаастарга үөрэнэр кэмигэр сөп түбэһэр. Онон программаҕа көрүллүбүт доруобуйа чаастарын физкультура уруоктарыгар биэрэххэ, чаастарын эбиэххэ.

ГОВОРОВ И. Л., физкультура, спорт пропагандииһа:

—Мин, туоһаан, икки этиилээхпин. Бастакытынан, Г. Н. Аммосов салайар Хатылытааҕы саахымат филиалыгар интернат аһыллаха сөп этэ. Быйыл саахыматчыт оҕолорбут ситиһиилэрэ улахан—Москваҕа оҕолор олимпийскай оонньууларыгар тийэ ыытыннылар. Спорт бу интеллектуальнай көрүҥүгэр улуус бары нэһилиэктэриттэн кэлэн Хатылы оскуолатыгар үөрэнэллэригэр, саахыматынан дьарыктаналларыгар кыахта биэриэҕин. Иккиһинэн, П. Е. Барахсанов Чурапчы сэлиэнньэтигэр киин спортивнай сааланы тутуута улахан үтүөлээх, эбэх сыратын биэрбитэ. Үгүс күрэхтэһиилэр ити саалаҕа ыытыллыта, тэрийэсибитэ. Оттон А. К. Софронов улуус физкультуратын уонна спордун бүтүннүүтүн салайбыт киһи. Билиҥҥи стадион аан бастаан кини туруорсуутунан, тэрийиитинэн оҥоһуллубута. Онон П. Е. Барахсанов аатын спортзаалга, А. К. Софронов аатын стадиоҥҥа иҥэрэххэ сөп этэ.

КЫЧКИН Н. Н., ЧРОСИО дуобакка тренерэ:

—Биһиги оҕолорбут 64 хараҕтаах нууччалыы дуобатыгар кыахтаахтарын толору дакаастаатылар. Киниэр 100 хараҕтаах дуобакка даҕаны хааннык баҕарар таһымнаах күрэхтэһиигэ кыттар уонна үтүгэй түмүгү ситиһэр кыахтаахтар. Маныаха биир мэһэйдиир сүрүн биричиинэнэн күрэхтэһии аҕыйаҕа буолар. Оттон аҕыйахта күрэхтэһэр оҕо сайдыыта туормастанаары биллэр. Бу көрүҥҥэ биэрдэ эмэтэ ыытыллар күрэхтэһиилэргэ кыттаары гынныахха үп-харчы кэсгүбэтэ атахтыыр. Маны иинник өттүгэр учуоттаныахтыыт наада.

ЕФИМОВ Г. Д., республикатааҕы инбэлиттэр общесвыларын председателэ:

—Физкультура уонна спорт маассабай буоларын иһин үлэлиэхтээхпит. Кэлин кэмҥэ хайыһар курдук биһиги усулуобуйабытыгар табыгастаах көрүҥ умнуллан эрэр. Элбэх киһини кинигин хабан ыытыллар дьаһаллар аҕыйаатылар. Маныаха наар харчытынан үтэн кинин, усулуобуйаны туруорсуу сыыһа. Спорка дьону батыһыннарар, пропагандалыыр энтузиаст дьонноргут элбэхтэр. Киниэри кэмигэр өйүөххэ. Физкультура уонна спорт эйгэтигэр үлэлээччилэри умнууга хааларбакка, бастыҥнары көҕүлээһин, наҕараадалааһын боппуруостарын тумнумуоҕха.

Г. Ф. ЕГОРОВ, спорт ветерана, саахыматчыт:

—Шахмат оонньуутун урукку киирэн хаалбыт терминнэри саахымат дииһит. Дьиҥинэн, «шах» уонна «мат» диэн тыллар холбосуттара буолар. Маны кэннэргэ уолдаста. Спорт бу көрүҥэр улууска болҕомто сатэ уурулуубакка кэллэ. И. Л. Говоров сопко туруорсар эрээри, мин оҕолору дьарыктааһыны бэлэм базалаах сиргэ—интернат-оскуолаҕа кииниэн, онно салаа астаран ыытарга этэбин. Билиҥҥи сайдыылаах үйэҕэ хас биирдии киһи шахмат оонньуутун сатыахтаах—спорт көрүҥүн быһыытынан эрэ сыаналаабакка, культурнай сыыньалаҥ, интеллектуальнай сайдыы көрүҥүн да быһыытынан.

БЕЛЫХ М. И., спорт ветерана:

—Бастааҥҥа диэри улуус историята сурулла илик. Билиҥҥи үлэлээһэ сылдьабыт. Ол эрээри физкультураҕа уонна спорка салаа өттүгэр докумуон, сурук киирбитэ молтох. Историяны суруйуу докумуоннга, архыып матырыйаалларыгар олоҕуран ыытылар, онон уратылаах. «Саҥа олох» хаһыакка спортивнай музейы тэрийиэххэ диэн суругу улаханнык сөбүлээтим. Маны өйүөххэйин. Урукку «Маарыкчаан» кинотеатр турбут сирин оннугар билиҥҥи үлэлээбэккэ таах турар «Чараҥ» кулуубун дьиэтин аҕалан туруоран, онно миэстэтэ биэриэххэ.

МАКАРОВА Н. Е., республикатааҕы оҕо спортивнай оскуолатын инструктор-методиһа:

—Оҕону физкультура уруоктарыгар үөрэтиигэ аныгы көрдөбүлгэ эппиэттиир үчүгэй программа суох. Биһиги физкультура учууталларыгар методическай көмөлөрү оҥоробут. «Эрэл» диэн 13 көрүҥтэн турар комплекс оҥордубут. Физкультура уруоктарыгар оҕоттон ирдэһиигэ республиканскай стандарт киирдэ.

ПЕРМЯКОВ К. К., спорт ветерана;

—Оҕо доруобуйата молтоото. Күһүҥҥү призывка 70-ча уол көрдөрбүттэн армияҕа 20-тэ эрэ ылыллына. Төрүт оҕобут үс гыммыттан биирин доруобуйата нуормаҕа эппиэттээбэт. Ити ийэ доруобуйата эмиэ мөлтөҕүн туоһулуур. Бары билэрбит курдук, билиниҥҥи оҕо аанньа сүүрбэт-көппөт, телевизортан, видеоттан арахпат. Киниэри эт-хаан өттүнэн сайдыыларыгар дьиэ кэргэн оруола улаатыахтаах. Болҕомтону итиниэхэ туһаайыахха.

ДРУЗЬЯНОВ М. В., Дьокуускайдааҕы оҕо спортивнай оскуолатын директора:

—Дьокуускай куоракка олорор чурапчылар физкультурнай хамсааһын 75 сылын олунньу 7 күнүгэр бэлиэтиэхпит. Музей оҥорор санааҕытын сөбүлээтим. Чурапчыга физкультура, спорт сайдыытын историятын көрдөрөр кинигэ наада. Максим Сибиряков рестын көрдөрөр кинигэ наада. Максим Сибиряков республикаҕа хас да тегуһаан чемпионнаабыта. Киниэн публикаҕа аатын ыраахан ылаһыннаахтарга республикатааҕы аатын ыраахан ылаһыннаахтарга сөп этэ. Чурапчы турнирын тэрийэн ыытыахтыгын сөп этэ. Чурапчы улууһа бары нэһилиэктэрбитин спортсменнарын хааччыйбыт, эт-хаан өттүнэн дьарыктыыбыт диэн мыыларыы таһаарыахтыгын эмиэ сөп. Илин эҥэр улуустар кубоктарын олохтоон спортивнай күрэхтэһиилэри тэрийиигэ көҕүлээччилэринэн буолуохтут этэ.

ФЕОФАНОВ Е. М., спорт ветерана:

—Үөрэнии-иинии тренердэрбэр махтанабын. Урукку биллиилээх спортсменнарбыт ааттарын мэлдьи өрө тутуохтаахпыт, холобур оҥостуохтаахпыт. Хайыһарга Е. Кириллин аатынан, чэпчэки атлетикаҕа Н. Апемподистова аатынан бириистэри олохтоон күрэхтэһиилэри тэрийиэххэ.

ПОИСЕЕВА А. И., Дьокуускай куорат дьаһалтатын баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы, Ил Түмэн депутата:

—Спортивнай тутуулары ыытыыга, күрэхтэһиилэри тэрийиигэ үп-харчы далааччи көрүллүө диэн эрэнимэн. Быйылгын ити сыалга бюджеткэ көрүллүбүт үп аҥара эрэ бэриллибитэ. Быйыл оссо кырымчык буолара күүтүллэр. Онон бэйэ ис кыахтарыгар эрэниэххэ. Биһиги спортивнай база өттүнэн иинник ийэр улуустарга киирсэҕит. Ону таба туһанан дьону маассабай спорка көҕүлүөххэ. Кэлин кэмҥэ спортивнай көрдөрүүлэргэ таҥнары барыыгыт миигин, Чурапчыттан төрүттээхтэр. Билиниҥҥи уонна киин чээһин элбэхтэ көмүскүүбит спорт-смена буоларбынан, уларыннык хомотор. Бу саалаҕа үксэ кырдьаҕас уонна кырдьа барбыт дьон мустан олорорбут ичэчардар. Ханнык баҕарар дьыала салҕааччыларлардаах, утумнааччылардаах буоллаҕына өлбөт-сүппэт. Онон кэлүөнэлэр солбуйсууларыгар болҕомтону уурууоҕха.

КРИВОШАПКИН В. Н., Чурапчы орто оскуолатын физкультураҕа учуутала;

—Урукку өттүгэр Чурапчы орто оскуолата күрэхтэһиилэргэ баһылыыр-көһүлүүр оруола ылар этэ. Билигин ити позициябытын ыһытынныбыт. Үөрэнэр оҕо элбэҕинэн, биир урукка саалаҕа үстүү кылааһы тэниэ киллэрэргэ күһэллэбит. А. К. Софронов аатынан спортивнай саала эргэрдэ. Улуусчут киинигэр спортивнай комплекс наада. Чурапчытааҕы спортивнай интернат-оскуола биһиги улуусчутугар турарынан улуус киинэ диэн сыыһа өйдөбүллээхпит. Кини—республиканскай. Онон улуусчутугар оҕо спортивнай оскуолатын аһыы—билиниги кэм көрдөбүлэ. Элбэх үбүхарчыны тутаммыт оҥортотбут бэртээхэй стадиоммутун харыстааһыныгар болҕомтобутун уурууоҕуҥ.

АДАМОВ Н. Н., Чакыр орто оскуолатын физкультураҕа учуутала;

—Спорт национальнай көрүҥнэригэр атах оонньууларыгар улуус кэлин кэмҥэ улаханнык молтооте. Маныаха биһиги эмиэ буруйдаахпыт диэ саныыбын. Дьиҥинэн, ыстаҥар оҕолор баллар. Киниэри дьарыктыахха наада. Бу көрүҥҥэ сайдыыларыгар, дьарыктаныы методикатыгар аналлаах семинар оҥорор быраанаахпын.

КЕРЕМЯСОВ А. Н., СР Правительствотын физкультураҕа, спорка уонна туризмҥа госкомитетын председателин солбуйааччы:

—Элбэх киһи улуусчутугар физкультура уонна спорт сайдыытын билиниги туругунан астыммат сабуолуоҕа. Дьиэ кэргэн бүттүүнэ эт-хаан өттүнэн сайдыыга болҕомто уурууутугар үлэлэһиэхтээххит. Оҕону чэчиэтэр кыахтары үлэлиир тренердэр, физкультура учууталларын оруолларын үрдэтиэххэ, ирдэбили туруоруохха. Үлэни бүттүүнүн хабар комплекснай былаан ылынарбыт наада.

А. СЛЕПЦОВ.

АЛМААС УОННА КҮНДҮ МЕТАЛЛАР— БЭЭЭ НААДАТЫГАР

ДЬОКУУСКАЙ. СР Правительствотын мунньаҕар Промышленность министерствота икки бырайыакка киллэрдэ. Бырайыактар СР Президенин «1999 сыл бастакы кварталыгар промышленность бородуукусуйатын сүрүн көрүҥүрин, ону батарыы уонна республика тас өттүгэр туһаныллыбат материальнай ресурсалары тиэйэн таһаарыы туһунан» Ыйааҕын олохоо киллэриигэ туһуланаллар.

Быйыл алмааһы кыраамыар промышленность предприятиелэрыгар АХШ 100 мөл. доллар суумалаах сырьета бэриллиэ былааннанар. Ону туһанар предприятиелэр ахсаан «Туймаада Даймонд» САО, «САПИ» УПБ, Покровскайдааҕы кырыылыыр завод, састаака уонна орто идэлэ үөрэхтээһин департамента о. д. а. баллар. Бырайыак быһыытынан, олорго 2 мөл. долларга сырьете бэриллиэхтээх. Алмаас сырьетун биэрии бэрээдэгэ быһаарыллына. «АЛРОСА» АК «Туймаада Даймонд» САО кырыылыыр заводтарыгар сырьену тоғобүрүн 120 хонук уһатан биэриэхтээх. САПИ 2 бырыһыыннаах алмаас үбүн бүлүү бөлөх улуустарын сайдыыларыгар уонна бэйэтин кырыылыыр заводтарыгар эрэ толоон туран туһаныахтаах. Компанияҕа Покровскайдааҕы кырыылыыр заводка алмааһы толобүрүн 120 хонук уһатан ый ахсын биэриэхтээх. Ону таһынан профтех-үөрэхтээһиниэ тонноруллар усулуобуйаҕа эмиэ сырьену биэрэр.

СР Госфондуттан сыл бастакы кварталыгар киирэлэи оҥорор предприятиелэргэ 490 кг ыраас кыһыл көмүс бэриллиэхтээх.

ХАҺААЙЫННААҺЫН КӨДЬҮҮСТЭЭХ КӨРҮҤҮН КӨРДӨӨҺҮН

САНГААР. Тыа сирин кырыы учаастактарыгар дьон хаһаайыннааһын уонна кыттыһан биирдэ үлэлээһин көдьүүстээх форматын көрдүү сатыыллар. Үлэни-хамнаһы сатыыр, бородуукуйаны аҕыйах оросхуотунан ыла сатыыр үлэһиттэр дьулуурдарыттан көлөттүгэс салалталаах урукку совхозтар батарыыбыттара. Ол эрээри кэнники сылларга рынок сыһыаннаһыылара дьону күүһү түмэргэ, кыттыһан үлэлииргэ күһэйдилэр.

Билиҥҥи урукку «Мастаах» совхоз сиригэр-уотугар эмиэ итинник ааттаах государственнай унитарнай предприятие тэрилиннэ. Кэбээйи нэһилиэгэр былырыын тыа хаһаайыстыбатын производственнай кооперативыгар холбоспут баайынай хаһаайыстыбалара бэйэлэ «Кэбээйи» диэн унитарнай предприятиеҕа уларыйан тэрилинниилэр. Предприятие сүрүн дьарыга—сүөһү иитиитэ, түнэйиинии түннэрин уонна трансспорт өттүлэрэ. Кэнки баайынай хаһаайыстыбалара дьоҕус производственнай кооперативка холбоһон тыа хаһаайыстыбатын бородуукусуйаларын батарыытынан уонна астааһынынан дьарыктаналлар, ордордулар.

СИА.

БИЭС УЛУУСКА БИЛЛИБИТЭ

Советскай былаас бастакы сылларыгар Саха сирин үгүс улуустарыгар баттаатан босхоломмут дьадаҥы саха норуотун дорбоонноох ыһыахтара тэрийиллибиттэ. 1924 сыллаахха Боробуор улууһун киинигэр Тобон Мүрүтэ буолбут ыһыахха биэс улуустан мустубуттара. Ыһыах аһыллыытыгар А. А. Пономарев дьонун былааһын дьонутар—ыһыахха мустубуттарга туһаайан поздравлениелаах тыллы эппитэ. «Саха сирин уһаһыт бэрдибит В. И. Ленин суох буолбута сүүс атаарар, ол эрэри киһи харахтарын большевик партиятыттан аһыныахтаах алахтаах киллэриэҕэ, социализм дьылатын өрөгөйдүөҕэ»,— диэн киһи бар дьон санаатын туруорута.

Ыһыах комиссиялара аһааһыны тэрийэн мустааларын кэнниттэн атах оонньуута саҕаламмыта. Атах оонньуутун көрөөрү ыһыах дьоно улуус улууһуоан, ыһыахха кэбиһиэллэн олорбуттарын кэннэ улугар алаһар киһи улар саҕа буолан көстөр киэҥ түһүлгэтэ тэрийиллибитэ.

Күрэхтэһиини тэрийээччи П. П. Говоров: «Дулҕун улууһун бэрэбэ Ушницкай, Мэҥэ улууһуттан Слепцов маҥнайгы бириэһи ылыахтаахтар»,— диэн биллэрбитэ. Тустааччылары таҥаһыныҥ сабын түһүлгэтэ киллэрдилэр. Кыайыар диэн-кыайбараттан түтүһүүлэрин кыттатан Ушницкай Слепцову хаттаан кыайтаттан хата тутан, уга илиитинэн кэтэҕэттэн умсарыта садьыйа-садьыйа, атаҕар атарын тоһуйан, эттүктүү-эттүктүү үстэ-түөртэ туурбэх обуҕу курдук эргийэн киирэн бардӱ. Маннык Слепцов сылба-хаһыт туттан саҕатын дайбыан аллараа көрөмүт, саҕа аллайа-аллайа өрүтэ кэтэ оҕорбут. Өр-өтэр буолбата—Ушницкай кыайыылаах аҕаран бараатан нэмэ түһэрэн кыйта. Слепцов киэбэйэ тэбэрэ тэрилийэн түһээрэ. Хаһаайбытын бастакы бириэс үөрүү-көтүү ортотугар Григорий Дмитриевич Слепцовка туттарыллыбыта.

Ити кэмтэн ылыаххын Г. Д. Слепцов киһи кыайыыта бастакы бириэһэ ыыбыта:

1930 сыллаахха Бахсы нэһилиэгэр артель-курэхтэһиитигэр ыһыах тэрийиллибитэ. Ол ыһыахха үс оройуонтан 5 тыһыынчаттан тахса киһи кэлбитэ. Мэҥэ Хаҥаластан биһиэр кылыыһытын Г. В. Докмиров куоһарар, өссө Г. Д. Слепцов бастаабыта. 1923 сыллаахха Үс-Алдан оройуонун Бэйдиҥэ диэн нэһилиэк күһүҥ кыргыһыыта П. Прудецкай 28 туостаах мууска кыайан субурутан бириэ кыайыт ыытыллыбыта. Онно Г. Д. Слепцов кыайтарыа биир туоһу ньирэ түйэ турардаах.

Эдэригэр нуурһуллан, кыайыылаахтан харыйа бааламмыт, Чурапчы улууһугар маҥнайгы бухгалтердартан биирдэстэрэ, үп салаатыгар үлэтэ Үлэ Кыһыл Знамята орденынан бэлиэтэммит СЛЕПЦОВ Григорий Дмитриевич (Кириисэ Силэпсэп) 95 саастаах буолла.

Үөт Субуруускай тэрийиилээх Чурапчы Сылдьыар Булгуннахтааххыта ыһыахха бастаабыт Таатта ахтыырбыт ньылыыта Хаайыт Дьарлаайан көрдөрбүтэ. Слепцов бу ыһыахха кыайыылаах сонньута суоҕа. Ол да буоллар, дьон кордоһуутун ылбыта, көрдөрбүтэ түһуулбут ох туостары хаалаан холбуурдааынан аһарбытын көрбүттүм.

Ити курдук тустууга да, кыайыыта да дэриттэр кыайтаах Григорий Дмитриевич үгүс сыл устатыгар спорка аттаныыластаах кыттыбыта. Билигин кини өйдүүр буоллар, бука, сураҕырыах киһи этэ буолуо.

С. РЕШЕТНИКОВ.

(Мэҥэ-Хаҥаластааҕы «Ленинскэй знамя» хаһыат, 15. 07. 69 с.).

Өрүү илдьэ сылдьабын

Кириисэ Силэпсэп 21-дэрэр хаһаайдыт, кыайыылаах биллибит этэ буолларына, сүүрбэ сааһыттан уһаһыт буолан Бахсыга ревкомнга саҕаламмыта. Онтон 1926 сыллаахха маҥнайгы бимбарывай Сабиокка председателинэн талаллар. Итини кэлтэрэ тэһигэр Мэҥэ улууһун исполкомун чилиэнинэн быһыбарданан талаллар. (Бахсы 17-с үйэтэ Мэҥэ улууһугар киирэрэ, 1930 сылтан Үс-Алдан оройуонугар бэриллэ сылдьыбыта, 1932 сыллаахтан Чурапчы оройуонугар киирбитэ). Туох үөрэхтээх буолан Кириисэ Силэпсэп сурук үөрэҕэр ситэбытай? Таҥара дьиэлээх Бахсыга 1911 сыллаахха министерскай начальнай оскуола аһыллар. Онно Кириисэ саха маҥнайгы учуутал дьахталларыттан биирдэстэригэр Аркадия Федоровна Софроноваҕа үөрэммитэ. Эдэр Силэпсэп байбатах киһи уола этэ—1930 сыллаахха Бахсы таҥаратын дьиэтин суулларсыбыт. Оттон, дьаакын, бэйэлэр—ороорутар таҥара дьиэтэ дьэкти кэрэ этэтэн, куолакалдарын ырыатын үс үрэхтэрдэн ылаҕ ыраахтан истэрэ дьиэтэ этэтэн ааһыан Чурапчыттан Бахсыга чугаһаан кэлэригэр баар үрдэлтэ сыры айбы бэйэтэн, быһаарыылаах кыргыттары, сыарҕаттан түһэрэн барар: «Таҥара дьиэтин тэбиэтэ кэлиһэнэ»,— диэн кордорор буолара.

1926—1927 сыллардаахха дойдутугар сабаттаан олорбут кэмэ кулаактааһын кэмэ этэ. Онтуната кэлин ыстаабылаах буолан турбута. Чурапчыга үп салаатын саҥаттан олордорута. 1948 сыллаахха кини холуннарын хобулаһыы партия обкомугар кэлбит. Хаарыаһыахтыгын эдэр сааһын харарыгар, күлүк түһэрэр киһи тылынан сатаан этэр алдьархайа этэ. Дьэ онтон, аҕабыт олорор дьон-сэргэ харатын ортотугар аасыта. Онон аҕабыт сыл аһыы үйэ оҕотун тоннорбута.

1930 сыллаахха Кириисэ Силэпсэп дойдутугар «Холбоһоох» диэн колхоһу тэрийбитэ уонна 1936 сыллаахха Чурапчыга үп салаатыгар. Уһаан кээһэрэр диэри счетоводтаабыта. 1934 сыл «Партизан» колхоз кыргыттара Хатылы Харбалаахтарыгар ый устата счетоводтор курстарын ыытан отут киһини үөрэппитэ. Онуоха ГИТИС студена Н. Слепцов—Туобулахаҕа Москваттан эрэрдэлэн, кэпитэкотын кэнэригэр маннык суруйан ыыппыта:

> «Счетовод бэйэлээх
> Дьоҥҥору эппиэккэ
> Эдэр уол илиибитын,
> Эбэрдэ ыытабын!».

1943 сыллаахха аҕабыт өлөн, аҕабыт туорт оҕотунуун туран хаалбыта. Кырабыт оҕо эрэ сааһынаах. Онтон маа суоҕу дурдабыт, хаһыы хаххабыт аҕабыт буолбута. Киэн дьиэбитигэр кэбиһэн, биһиэхэ кэлэн аһыыбыт күс-хаһыкка уонна кут-сүр бэйэ-таҕа ситимин хабан да быспата.

Биирдэ, эрэбуг дуу, аҕабыт оннук эрдэ ыт тиэйэ барбыт этэ. Онтуну хайытаан туран, хайдах эрэ үкүҥҥү сорус этэ эрэ харата дьиэ уоттан сиривэттыбит. Миигиттэн утуун кэҕэриэ сатаан, онтон кыайан сурдьуруох баатыбырааб тиэтэйэн бэрик уһу-уонаах эрэ тэрдэ сырытыаһын аҕабыт иһирдэ:

—Хайа, тутуп нуукуутуй?! Туохтан уукутун тохтубут?—диэн аргыһар көрүтэлээтэ. Онтон:

—Дьэ, оҕолоор, кыайыы буолбут! Таҥаһара мастуолбатын айбыт оройдуойа сиэбэбиттар. Сиэнэри Москубаҕа аҕалан таһыба-табыйа сүүрдэ сылдьыахтар үһү!..— диэтэ.

Барыа эрэ кэтэ түстүбүт. Дьэ барыа түһүүхтэрин кулун тутар ый чаҕыл күнүн сырдыга кутуллубута, оборутун күө-дьэа уһайан тэскиһиэбитэ. Сотору Кыайыы хайаан да буолуохтааҕа биһиэхэ кэпсиэбитэ, ону ааһан, Кыайыы хайаан да хайдах буолуохтааҕын көрбүт курдук буолбуппут. Бу 1944 сыл этэ.

Мин куорака үөрэнэ сырыттахпына, аҕабыт биир үгүс дэриэтэри собулуоҕа, эдьиэйбиттэн «Кэрэлээтэҕэ» кэргэн ылыбыта. Биэс оҕолоохпут. Аҕабыт сиэһирдэх дьон саппаат уйусдаахтааҕа ылбыта. 70-нун айылар дьэри сүүрэ-кэтэ сылдьыбыта. 1977 сыллаахха күндүттэн-күнүү улахан оҕотун Бордомон Григорьевнаны сүтэрбитэ. Марыа киһи кыыһыттан кэтии этэ. Оҕуона-ыалбэх дьэрэ сыллаахыт миэхэ, ибилэрэн эһэ сылдьыбыт аҕарытан мааҕыттан от-хаас бэйэтэ билиилээхтэхэ кэһиилэр эрэ түһэр кэбиһэн. 1979 сыл олунньута, күөнэһиэ күлүүлээбит алааҕы сааһыгар, сотору Бахсылары сылдьан, аҕабыт Дьокуускай куоракка олор марыытыгар этэ охтубута.

—Оо, кэрэ да киһиэхэ кэлэн этэхтэрэ таҥаһын кырааһы барыа эрдэҕим,—диэбитэ үһүү «Сүһүөн» кыайан кэпсиирэ кэлбэргэр.

Итинтэн оһоттоох ойуон колобуо Чурапчыга 1940 сыллардаах сайыны. Кыайыыны эрдэтинэ киһи кыыс ыйаабытын кыттэ иттээн хаһа хаһарын сурдьуу куоһун бүтэй айанын тохтоон. Ылбыттаах эбэтэ өйөө кымпыт. Киһи-хаһаа ууһуу туппут этэ. Ырбах эбэ ортотугар уһаайан дьырыалыы туһаабыт куорук мордь айыылаабыттан, сарыыһа нук-хас тааска сылтара.

—Оок-сиэ, ырай диэн кыаһы этэ эрдэххэ!—диэн аҕабыт соҕо эппитэ. Ииэттэн бүтэй кэлиэр үрдүк сылдьыытыгар уурбута, ах баран көрөн турбута.

Ол түгэнтэн ыла нэкэ-нааҥы биһиги кэргэн оҕоһун буолбаккын, аттыбар турар киэн эһиини этэр бодьобутуу Хара баһыан, олус уһан ааһан сырыттах киһи кыраһы—эбээ уонна эдьиэйим бу Сир курдук кэрэ этилэр. Итинник түгэттэн кэргэттэр буоллуун миэхэ кинилэр ааттыбар дьонуп сылдьаабыт! «Дьонум, үтүөлэр дьэ бэйэлэр үүтэй дьэ бэйэлэр эһиэхэ!»—диэн дьиэлэрин соҕотохтуох сылдьылыам.

—Оо, кэрэ да сир, хааллар бэйэлэр буолаллар!—диэн тумуктэбитэ аҕабыт.

Аҕам өйдөбүлүн дьолун байыбын ыйаары өрүү илдьэ сылдьабын.

Варвара СЛЕПЦОВА, Бахсы.

Тренербэр махтанабын

1966 сыллаахха Чурапчы оройуонугар ох саанан ытыы спорт көрүҥүн быһыытынан саҕаламмыта уонна Чурапчы спортивнай артыгар улахан оруолламмыта. Спорт бу дьиктэ көрүҥүн тэрийээччинэн, тарийээччинэн Саха АССР үтүөлээх тренера, Советскай Союз спордун маастара Павел Михайлович Стасов буолар. Кини миэхэ тренерим буолан туран, туо отох бэриир туох сабыдьыалы оҥорбутун аттан аһарыахпын бэрэйбин.

1969 с. күһүнүгэр Чурапчы орто оскуолатыгар ох саанан оонньору сүүмэрдэнэр тренер Стасов П. М. кэлбит диэн сураҕы истибитим. Итиннэ ыҥырыллыбыт биирдэм дьоххо 50-тан тахса оҕо мустубута. Ол иһин оскуола фельдшерыгар барыбытын биирдэ-биирдэ сэрэйэн көрөн, ким отто дьарыктанарын сөбүн быһаарбыттара. Онно мааха биирги тобулоолоох эппэтиэн этиэн хаалбытым: «Ахтан көрөр буолаахтыма, оҕунан эрэ дьарыктанаттаххына». Ол кэннэттэн ох саа аһыллар эллэрэн, дьарыктанан барбытым.

Ох саанан ытыы үгүс эбэ-харчыны эрэйэр көрүҥ буолар. Ол курдук, хас биирдии оонньооччутугар олордуллар (солоопара, наконечник, оноролдэ) баарыта туһуйан сыалааҕа турар, оттон ох саа сыаната түһүүн кыаһа этэ да бэрбэтэ. Тэбэ үөһээ... сэнэһэр ... Россияҕа сылдыар хаттылаах спортивнай ситимин... кулубугар ... кэриэтэ курэхтэһиилэрэ ... баар ... 3-4 тэгул курэхтэһиилэргэ барарбыт. Дьэ, бу үйэ мэҥдэһүүтэ, аахарбаһыыга тренербит субэ-сорототун этэрэ, хабаабыбын тренербит кэрэ-тэбэ таһааһ, сэлэбэччылар эрэйлэрин тааһыҥ буолан курэхтэһиилэрэ илдьэрэ.

Спорт бу көрүҥэ сахаларга олус бэрэр көрүҥ диэн санаабын. Саха киһитэ тыһыс ойуурдаах уоскубут буолан, олус тулуурдаах, эһиэс сааһыт сааһыгар тэбэр көрүҥнэ ситимин үтүө хаачыстыбалардаах.

Биһиэхэ тренербит олус эрдэбиллээх, эппиэтинэстээх этэ, сороҕут туһааннартан кыттатан да ылара. Ол сыанан бэрэн, хас биирдии кыттыыннабытыгар тэнийэтэ гына эйдэрэ, субоонара. Кини аадыыт, эрчийэн тэһэрбит үөлэрэ үлэхтэрэ үрдүк хоруот бытаран росрубликабыт эрэ кулуптарыгар ситэһиилээхтик үлэлэри сылдьаллар. Ол курдук, холобур, биһиги улууспутугар Николай Оконешников ЖКХ кылаабынай специалиһынан, Григорий Сирдлоков ПМК начальнигынан, Николай-Наумов маһы кэрэскэ салайааччытынан, Петр Наумов ХДСУ начальнигынан, Ульяна Морфуннова киин аптека фармацевынан үлэлииллэр.

Павел Михайлович сайын ахсын 10-тан тахсалыы ориһу Россия курэхтэһиилэригэр илдьэтэлин сылдьара. Курэхтэһиилэр кэнниттэн түүнүгэр 60-нуу, 70-нуу оонньоһуннэргэ, сарсыарда курэхтэһиигэ бахон оҥорутуура. Маннык бэрээдэк, кэлэн эрчиэттэ ситэттэхтэн, үлэттэр олус бэринниилээх, эппиэтинэстээх этэ.

1980 с. Москваҕа Олимпиада аһыллыан эрэ аҕыйах иннинэ Мария Игнатьевна уонна маннык Эстонияҕа Тартуга турнирга аһаҕас турнирга илдьэ сылдьыбыта. Бу курэхтэһиигэ кыдьарыгар бэйэтин оттуттан үгүс начоту көрүбүтэ. Кини биһиэхэ: «Бу курэхтэһииттэн маастар буолан кэтэхтэхтэргитэ»,— диэн сорук туруорбута. Мария бу курэхтэһиигэ саха дьахталларыттан бастыҥынан Советскай Союз спордун маастарын нуорматын толорбута. Эстонияттан төннөн кэлэн баһыба кыттыыбыт тыа сирин бастакы оонньууларыгар кыттан бастаабыппыт.

Тренерим Павел Михайлович 6 сыл субуруута Россия сүүмэрдэммит хамаандатыгар сылдьар кэмнэрбэр Чурапчыттан Москваҕа, Украинаҕа тэҥҥэ оонньоспутум, ... өрөбүн киэнэн бэрэр этэ. Хаһыаҕа бэйэлэр курэхтэһиилэргэ бэйэ тренер ааттыбар биир буолларын олус эрэллээхтик кыттаары.

Республикаҕа 6, Дальнай Востокка 3, Россияҕа юниордарга 3 тогус бастыырбын, Союз «Урожайын» призера буола сүүмэрбэр киһиэхэ-үөрэтиилээх тренербэр Павел Михайловичка бэрдэ махтанабын тэрдабын.

Билиигин ох курэхтэһиитин программата лаппа улаатан, олус интэрэһинэй көрүҥ буолла. Павел Михайлович сиртэн таах хаалбата, ох саанан ытыы сахаҕа сайдара буолар диэн бэрэлэнинэ. Кыыһа Аль кыргыта Миша Москватааҕы физкультурнай институкка үөрэнэ сылдьаллар. Кинилэр кэлэн улуустарыгар, республикабытыгар аҕаларын үлэтин салҕыан, ох саа көрүҥэ сайдарыгар үлэлиэхтэрэ диэн бигэ эрэнэбин.

Мария ПОПОВА—ПРОКОПЬЕВА,
спорт ветерана, оҕунан ытыыга спорт маастарыгар кандидат.

Спорт: Алаҕар оскуолатыгар ХАМААНДАНАН — ИККИС

Ааспыт сэтинньигэ Чурапчы сэлиэнньэтигэр мас тардыһыытыгар улуустааҕы куреэхтэһиигэ биһиги оскуолабыт хамаандата иккис бириистээх миэстэни ылбыта. Ол курдук, ыйааһыннарынан маннык сатыылаатылар: 45 кг—Егоров Саша, III миэстэ, 50 кг—Лыткин Коля, II миэстэ, 56 кг—Егоров Витя, I миэстэ, 60 кг—Новгородов Ваня, I миэстэ, оттон 60-тан үөһэ Протодьяконов Дима бастаата. Абсолютнай чемпионунан Алаҕартан хойуу ЧРОСИО-ҕа үөрэнэ сылдьар Алексей Егоров буолла.

Алаҕар оҕолорун уруккуу сылларга мас тардыһыытыгар Н. П. Охлопкова эрчийбитэ, ааспыт сылтан саҕалаан спорт маастара П. Г. Лыткин дьарыктыыр. Бэлиэтээн алаҕардар мас тардыһааччы уолаттарбытыгар эрэйбит улахан.

КУРУҺУОК ҮЛЭТИТТЭН

Андреева А. А. «Остуол оонньуулара» куруһуогу үлэлэппитэ номнуо төрдүс сылыгар барда. Манна оҕолор дуобаттаан, саахымаатаан уонна остуол тенниһигэр абылаан туран дьарыктаналлар. Ахсынньыга Мугудайга ыытыллыбыт оскуолалар икки ардыларынааҕы дуобакка күрэхтэһиигэ куһаҕана суохтук кыттыстылар. Кыра кылаастарга Попов Петя II, Шелонов Витя III, Слепцов Витя IV миэстэлэргэ тигистилэр. Оттон кыргыттарга Семенова Ира III, Слепцова Ньургустаана II буолан үөрдүлэр. Ахсынньыга Тыымпы Оҕолор бирииһигэр кылаастар икки ардыларыгар дуобакка, саахымакка уонна остуол тенниһигэр күрэхтэһиилэр үрдүк таһымнаахтык ыытыллыбыттара.

Александра Алексеевнаттан иннибит өттүгэр туох былааннаахтарын туһунан ыйыталаспыппытыгар маннык хоруйдаата:

—Иннибит үлэбит барыта Оҕо уонна оҕо спордун сылларынан хайысхаланан ыытыллар. Чурапчыга уонна Мугудайга ыытыллыахтаах күрэхтэһиилэргэ кыттар сананабыт. Ылааҥы Томмот бөһүөлэгэр оҕолорбун иилдьэ таҕыам дуобакка, саахымакка, оччу сэргэ остуол тенниһигэр күрэхтэһиилэрбит кыһа дьэн баҕалаахпын. Оттон саас бу оҕолорбор оскуола чемпионун быһаарар санааламмыт.

К. ЭВЕРСТОВ.

«Дапсы» ыҥырар!

Саха ансаамбыл кутуу туолут «ДАПСЫ» БӨЛӨХ КОНЦЕРТАРЫГАР ыҥырабыт. Салайааччы—Георгий Сергучев.

Концертар олунньу 5 күнүгэр Одьулуҥҥа, 6 күнүгэр Чурапчы «Айыллаан» Сынньалаҥ киинигэр киэһэ 7 уонна 9 чаастартан, олунньу 7 күнүгэр Диринг, 8 күнүгэр Чакырга буолаҕалар буолаҕалар.

Билиэт сыаната—20 солк.

КЭЛИҤ, КӨРҮҤ, ИСТИҤ, ДУОҺУЙА СЫННЬАЛЫҤ!

Улуустааҕы культура управлениета.

СТУДЕННАР ИСТИҤНЭРИГЭР

Олунньу 5 күнүгэр, бээтинсэҕэ, 4 чаастан улуус дьаһалтатын дьиэтин актовай саалатыгар улуус дьаһалтата студеннары кытта көрсүһүүнү тэрийэр:

1. Чурапчы улуһун студеннарын түмсүүтүн үлэтин билиһиннэрии.
2. Студент оҕолор туһунан концерт.

Көрсүһүүгэ аҕалары кыттарга ыҥырабыт!

Улуустааҕы ыччат управлениета.

ДЬИЭ КЭРГЭН КОНКУРСУГАР КЫТТЫҤ!

Олунньу 5 күнүгэр «Айыллаан» Сынньалаҥ киинигэр «Дьоллоох оҕо саас биһигэ—иллээх дьиэ кэргэн» диэн ДЬИЭ КЭРГЭН КОНКУРСА ыытыллар. Чурапчы сэлиэнньэтин дьиэ кэргэттэрэ кыттыахтара ыҥырыллар.

Киэһэ 7 чаас 30 мүн. саҕаланар. Билиэт сыаната—5 солк.

Улуустааҕы культура управлениета.

БИЛЬЕТ ЭҤЭНСИЛЭРИН ТУҺАНЫҤ!

Микроавтобуһунан күн аайы Дьокуускайга дьону таһабыт. Тэлэбэтирэ—100 солк. Бэлсэр тел.: 21-014.

x x x

Микроавтобуһунан Чурапчы—Дьокуускай, Дьокуускай—Чурапчы маршрутунан дьону таһабыт. Бэлсэр тел.: Чурапчыга—21-265, Дьокуускайга—44-62-50.

Эҕэрдэлиибит!

РФ уонна СР народнай артыһа П. И. Решетников аатынан Чурапчытааҕы народнай театр айар коллективын байанын биир бастыҥ артыһа, «Саҥа олох» хаһыат редактора, РФ Журналистарын союһун чилиэнэ Гаврил Гаврильевич ПОПОВУ 50 сааһыгар туолбуккунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит.

Эйиэхэ тус бэйэҕэр уонна дьиэ кэргэҥҥэр туйгун доруобуйаны, тэрээхтээр-үөрүүлээх үтүө ситиһиилэри, дьолу-соргуну баҕарабыт. Сонуннаах-саҥа оруоллары айан театр көрөөччүлэрин үөрдэ сырыт.

Народнай театр, «Айыллаан» Сынньалаҥ киинин коллективтара.

x x x

Дорогойдорбут убаастыыр күндү күтүөппүтүн, бииргэ төрөөбүт ПОПОВ Гаврил Гаврильевич 50 сааһын туолбут айхаллаах күнүнэн ис сүрэхтэн итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит, үөрэ-көтө уруйдуубут.

Ыллыгар дьиэ биһиэннэ сырыт, үтүө санаан хаһан да уостубатын, биһиэхэ дьулуурун ууралаабатын, айах-баһы дьолун иллэҕабылын эрчилиэ олоҕун уһуннук, уйгута улааттын, кэ-сэ тэрийэрдэстиҥ, дьол-соргу эрэ тосхойдун.

Хатылыттан Чочобутовтар, Мырылаттан Христофоровтар, Таатталтан Тастаховтар.

x x x

Биир дойдулаахпытын, улуустааҕы «Саҥа олох» хаһыат редакторын, Россия Журналистарын союһун чилиэнин ПОПОВ Гаврил Гаврильевичи олоҕун ортоту омурҕаныннан—50 сааһын туолар кэрэ-бэлиэ үбүлүөйүнэн итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит.

Эйиэхэ ыраастаах доруобуйаны, дьоллоох-соргулаах олоҕу баҕарабыт.

Чурапчы сэлиэнньэтигэр олорор биир дойдулаахтарын ыыйдарыайыннар.

БИЛЛЭРИИ

Бу дьыл тохсунньу 25 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтин ийиитигэр кооперативнай персонифицированнай учуонна бииритэх специалистарыгар ыытыллыбыт семинарга кыттыбыты ыҥыраттар тарааһаатар истиҥнэргэр.

Олунньу 5 күнүгэр сарсыарда 10 чаастан пенсионнай управление контуоратыгар семинар ыытыллар.

Боппуруостар:

1. Страховой свидетельстволары тутуттан.
2. СЗВ-1 формаҕа толоруу бэриэдэҕэ.

Пенсионнай управление.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

51 уонна 37 см диагоналлаах телевизордары.

Видеомагнитофоннары.

Видеоплеердары.

Музыкальнай центрдары.

Магнитолалары.

Ыраас аудио-видео кассеталары.

Атын да табаардары.

Видеоаппаратураҕа сааластары ылабыт.

Телефоммут: 21-480.

Чурапчы сэлиэнньэтин 2 №-дээх «Ньургуһун» рынок.

ПЕТР ЕФИМОВ—АБСОЛЮТНАЙ ЧЕМПИОН

ПОКРОВСКАЙ. Манна ааспыт өрөбүл күннэргэ хапсаҕайга «Хангалас хапсаҕайа» республиканскай турнир ыытылынна. Онно республика улуустарыттан уонна куораттарыттан кэлбит 20 хамаанда 170-чэ спортсмена кыттыста.

Бу күрэхтэһиигэ 3 бэрээ республика спордун маастарын нуорматын толордо. 70 кг диэри ыйааһыннаахха бастаабыт Петр Александров бастыҥ хапсаҕайдьытынан аатанна. Абсолютнай чемпионунан Чурапчыттан Петр Ефимов буолла.

СИА.

Уруккуу үлэһиппит, кыра хаһыат таттыбыт кыттыылааҕа, үлэ ветерана, Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо

ФЕДОРОВА Пелагея Константиновна

өлбүтүнэн чугас дьонугар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчытааҕы түбэльницаҕа коллектива.

Күндү иһэбит, хотунумут, ийэбит, эбээбит, хос эбээбит, тыыл, үлэ ветерана, Болтоҥо нэһилиэгин олохтооҕо

ЕФРЕМОВА Анна Михайловна

84 сааһыгар ыарахаттан ыалдьан өлбүтүн, дириҥ кутурҕаннан туран, бары аймахтарыгар, дьүөгэлэригэр, билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Кыһыа, күтүөттэрэ, уолаттара, кийииттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Кутурҕаммыты тиэрдэллэр:

—Күндүтүк саныыр ийэлэрэ Анна Михайловна өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр сиэннэрэ Ефремовтар, Макаровтар, Михайловтар, Моисеевтар, Седалищевтар.

—Ийэлэрэ Анна Михайловна өлбүтүнэн төрөөбүттэригэр Николай Николаевич Ефремовка, бииргэ төрөөбүттэригэр, кинилэр дьиэ кэргэттэригэр Болтоҥоттон Слепцовтар, Чурапчыттан Кузьминнар, Кривошапкиннар, Кириллиннар.

—Уолугар Михаил Николаевич, кийиитигэр Татьяна Павловна Ефремовтарга Болтоҥоттон бииргэ үөрэммит табаарыстара.

—Уолугар күтүөттэригэр Ефремов Дмитрий Николаевичка, кини дьиэ кэргэнигэр Болтоҥоттон Слепцовтар, Дьокуускайтан Слепцовтар, Поскачиннар, Чурапчыттан Егоровтар, Захаровтар.

Сэрии, үлэ ветерана, Хоптоҕо нэһилиэгин олохтооҕо

СТАРОСТИН Михаил Николаевич

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэллэр:

—Уолугар Михаилга Дириҥ оскуолатын 1977 с. бииргэ үөрэнэ бүтэрбит табаарыстара.

—Уолугар народнай театр артыһыгар, народнай хор чилиэнигэр Старостин Николай Михайловичка, кини дьиэ кэргэнигэр, чугас аймахтарыгар, оҕолоругар, сиэннэригэр Дириҥнээҕи культурнай-эстетическэй киин, народнай театр, народнай хор коллективтара.

Колхознай, совхознай тутуу ветерана, Хатылы нэһилиэгин олохтооҕо

ЧИЧИГИНАРОВА Дария Семеновна

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Таптыыр сааһа Дария Семеновна өлбүтүнэн бэйэлэрин үлэһиттэрин Парфенова Мария Михайловнаҕа Чурапчытааҕы потребобщество сэбиэтэ, бырабылыанньата, профкома.

—Таптаабыт ийэтэ Дария Семеновна өлбүтүнэн Чичигинаров Василий Петровичка улуустааҕы эт-үүт комбинатын администрацията, профкома.

—Кыыһыгар, оҕо сылларын бииргэ үлэлээбит коллегаларыгар, РСФСР культуратын туйгунугар, Хатылы библиотекатын урукку сэбиэдиссэйигэр Юстинова Мария Петровнаҕа, кини дьиэ кэргэнигэр, бары аймахтарыгар улуустааҕы киин библиотека коллектива, культура управлениета.

Улуустааҕы дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениетын үлэһитэ

ПЕРЕВАЛОВ Василий Харлампьевич

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Таптаабыт кэргэнэ Василий Харлампьевич өлбүтүнэн кэргэнигэр, улуустааҕы оҕону дьиэтэ төрөтин-иитин киинин директоругар Перевалова Антонина Павловнаҕа эйэлибит эйэлибит төрөөбүттэр.

—Кэргэнигэр Антонина Павловна Перевалова, оҕолоругар, аймахтарыгар улуустааҕы нэбилиннэр обществоларын бырабылыанньатын үлэһиттэрэ Никитин В. П., Макарова Л. И., Оконешникова Д. Е., Алексеев А. Н.

—Кэргэнигэр Антонина Павловнаҕа, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар Чурапчытааҕы оҕо библиотекатын үлэһиттэрэ Дьячковская М. Н., Федорова А. А., Гуляева Е. П., Чичигинарова Е. М.

—Күтүөтэрэ Перевалов Василий Харлампьевич өлбүтүнэн кэргэнигэр оҕолорго Антонинаҕа, оҕолоругар Машеньтаҕа, Васенка, бары аймахтарыгар Федотовтар, Аржаковтар, Попигайлар.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты: 54907

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат».

Подписано в печать: 03. 02. 99 г. Тираж: 2365.

ЗАКАЗ № 12.

Автор суруйар этиилэр саҥа редакция позициятыгар маарыа соп түбэһэр буолбаахтар. Суруйуу ыйынтар сыыһалар кыраҕалык кыраҕаларыгар эппиэтинэстэрэ автор тус бэйэтэ сүгэр.